

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของครูในจังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา
2. จิตวิทยาในการสอน
3. กระบวนการจัดการเรียนการสอน
 - 3.1 การเตรียมการจัดการเรียนรู้
 - 3.2 การจัดการเรียนรู้
 - 3.3 การผลิตและการใช้สื่อการเรียนรู้
 - 3.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
4. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 4.1 ความสำคัญ ความสัมพันธ์และลักษณะเฉพาะ
 - 4.2 การเชื่อมโยงกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เป็นไปได้ในหลักสูตรสาระต่าง ๆ
 - 4.3 วิสัยทัศน์
 - 4.4 คุณภาพของผู้เรียน
 - 4.5 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน
 - 4.6 สาระการเรียนรู้
 - 4.7 มาตรฐานการเรียนรู้
 - 4.8 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3
 - 4.9 แนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ใจเป็นนักกีฬา มีความสามารถในการวิชาชีพโดยเฉพาะการประกอบอาชีพอิสระหรืออาชีพอื่นที่กระทำ ได้โดยใช้ทรัพยากรของท้องถิ่น ความเป็นพลเมืองดีของชาติ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีความ สามัคคีกลมเกลียวกันระหว่างคนในชาติ เคารพยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กรมสามัญศึกษา, 2530, หน้า 1 – 2)

จากความหมายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติสรุปได้ว่า เมื่อกล่าวคำว่า "การมัธยมศึกษา" หมายถึง การจัดการศึกษาในระดับหนึ่งที่สำคัญให้กับนักเรียนวัยรุ่น ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 12 – 17 ปี เพื่อให้มีพื้นฐานความรู้ทั้งทางวิชาการ วิชาชีพ ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงใน ปัจจุบันและเป็นการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทั้งทางกาย จิตใจสังคม และอารมณ์ให้เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล (กรมสามัญศึกษา, 2530, หน้า 1 – 2)

ดังนั้นลักษณะสำคัญของการมัธยมศึกษาของไทย มีลักษณะดังนี้

1. เป็นการจัดการศึกษาระดับกลาง ในระดับนี้เป็นระดับที่จัดการศึกษาได้ยากมาก เพราะเป็นระดับที่จะเตรียมคนไปสู่การศึกษาในระดับสูงและอีกประการหนึ่งระดับนี้เป็นระดับที่นักเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่อง ความสนใจ ความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคลซึ่งในการจัดการเรียนการสอนจะต้องพยายามสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียน
2. เป็นการจัดการศึกษาให้กับเด็กวัยรุ่น หมายถึงว่า นักเรียนที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาจะอยู่ในช่วงอายุ 12 – 17 ปี ซึ่งเป็นวัยจะเด็กก็ไม่ใช่ ผู้ใหญ่ก็ไม่ใช่ ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องให้ผู้เรียนระดับนี้รู้จักตนเองให้มากที่สุด เพื่อที่จะรู้ว่าตนเองนั้นต้องการอะไร เรียนอะไร ชอบทำกิจกรรมอะไร
3. เป็นการจัดการศึกษาในระดับสุดท้ายที่อยู่ในความควบคุมของครูอย่างใกล้ชิด เนื่องจากจากระดับมัธยมศึกษา ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติปัจจุบันผู้เรียนจะเรียนอยู่ถึง 6 ปี ในช่วงนี้ครูจะเป็นผู้ชี้แนะ ชี้ทางที่ถูกต้อง วางแผนการเรียนทั้งทางวิชาการและวิชาชีพให้ความสนใจอย่างมาก เพราะจะเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่จะพัฒนาทั้งการศึกษาทางวิชาการและฝึกลักษณะนิสัยให้ เพื่อเป็นเยาวชนที่ดี เพราะเมื่อเด็กนักเรียนพ้นสภาพการเรียนในระดับมัศึกษาก็จะเริ่มก้าวไปสู่วัยผู้ใหญ่ ที่ตัวเองจะต้องรับผิดชอบในระดับอุดมศึกษา

จิตวิทยาในการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนจะดำเนินไปอย่างราบรื่นและบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของครูผู้สอน เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะใช้วิธีเหมือนกันไม่ได้ เนื่องจากความสามารถในการรับรู้ของผู้เรียนแตกต่างกันไป ครูผู้สอนต้องพยายามหาวิธีการต่าง ๆ โดยจัดวิธีการเรียนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนตามวิธีการเรียน (learning styles) ของแต่ละคน ให้เด็กได้มีโอกาสแสดงออกถึงสติปัญญาด้านความรู้ ความคิด (สุภรณ์ สภาพงศ์, 2541, หน้า 54) เพื่อให้เด็กมีความสนใจและมีทัศนคติที่ดีต่อครูที่สอน เพื่อที่จะได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสาเหตุนี้เกิดจากผู้สอนเป็นสำคัญ ถ้าครูผู้สอนใช้หลักจิตวิทยาทำให้ ปัญหาเหล่านี้ก็จะหมดสิ้นไป

จิตวิทยา (psychology) หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิต การศึกษา (education) หมายถึง ศาสตร์ที่ช่วยให้คนปรับตัวให้ได้ดีที่สุด จิตวิทยาการศึกษา หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้คนปรับตัวให้ได้ดีที่สุด (ปิยนุช คนฉลาด, 2541, หน้า 122) ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาที่อยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ควรใช้หลักจิตวิทยา มาศึกษาพฤติกรรมของผู้เรียน ซึ่งมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างระหว่างบุคคล หมายถึง ลักษณะของบุคคลแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งทางกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เพศ และอายุ (ปิยนุช คนฉลาด, 2541, หน้า 124) ทฤษฎีหลักจิตวิทยาต่าง ๆ สามารถนำมาประยุกต์ ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ ดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ของ พือาเจต์ ได้วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาของความคิด และการเรียนรู้ ผลของการวิเคราะห์แบ่งพัฒนาการของเขาวัดปัญหาไว้ 4 ขั้นตอนคือ รับรู้ - ตอบสนอง เตรียมตัวปฏิบัติการรูปธรรม ปฏิบัติการรูปธรรมและปฏิบัติการนามธรรม ซึ่งพัฒนาการทั้ง 4 ขั้นตอนมีดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 รับรู้ - ตอบสนอง (sensory motor stage) เป็นระยะแรกสุดของการพัฒนาทางเขาวัดปัญหา ตรงกับช่วงอายุประมาณ 0 - 2 ปี เป็นระยะที่เด็กพัฒนาตนเองจากสิ่งรอบข้างและตอบสนองกับสิ่งแวดล้อม

ขั้นที่ 2 เตรียมตัวปฏิบัติการรูปธรรม (preoperational stage) ตรงกับช่วงอายุ 2 - 7 ปี เด็กวัยนี้เริ่มใช้สัญลักษณ์และเครื่องหมายแทนวัตถุจริง เด็กผูกพันกับการรับรู้มากกว่าเหตุผล

ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการรูปธรรม (concrete operational stage) ตรงกับช่วงอายุ 7 - 11 ปี เป็นระยะที่เด็กเรียนรู้และสามารถใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี รู้จักใช้เหตุผลที่ถูกต้องและคิดในลักษณะที่เป็นรูปธรรม มีความคิดขัดแย้งระหว่างเหตุผลและการรับรู้บ้าง ถ้าจะให้เด็กสามารถใช้เหตุผลประกอบ ต้องให้เด็กอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรมและได้กระทำจริง

ขั้นที่ 4 ปฏิบัติการนามธรรม (formal operational stage) ตรงกับช่วงอายุ 11 - 15 ปี เด็กวัยนี้สามารถใช้เหตุผลกับปัญหาทุก ๆ ประเภทได้เช่นเดียวกันกับผู้ใหญ่การแก้ปัญหาไม่ต้องพึ่งรูปธรรมมาก ใช้สมมติฐานแก้ไขปัญหาลงในอนาคต แก้ไขปัญหาที่มีลักษณะกึ่งรูปธรรมและนามธรรมได้

การพัฒนาทั้ง 4 ขั้นตอนนี้ จะเกิดขึ้นเป็นลำดับกัน แต่อาจจะล่าช้าหรือรวดเร็วต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและสภาพแวดล้อม ดังนั้นถ้าพิจารณาเทียบตามระยะเวลาพัฒนาการทั้ง 4 ของ พือาเจต์ แล้ว จึงควรเน้นในการจัดการเรียนการสอนควรให้เหมาะสมกับพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของผู้เรียนด้วย (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2541)

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ของบรูเนอร์ บรูเนอร์ สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบและมีความเชื่อว่า กระบวนการแก้ปัญหาควรเป็นผลสำคัญของการแก้ปัญหา มากกว่าการได้รับคำตอบที่ถูกต้องและมนุษย์เรามีความพร้อมด้วยการฝึกฝน คือ ได้รับการฝึกฝนไม่ใช่ออกคอยให้เกิดความพร้อมขึ้นเอง เมื่อผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ต้องมีประสิทธิภาพผู้เรียนควรได้ร่วมในกระบวนการค้นพบหรือกระบวนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ในการจัดการเรียนการสอนต้องให้เด็กได้ค้นพบสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น การสำรวจ สัมผัส เป็นต้น บรูเนอร์ยังกล่าวอีกว่า วิชาใดก็ตามสามารถจัดการเรียนการสอนเด็กคนใดก็ได้ถ้าใช้วิธีการที่ฉลาดและเหมาะสม กล่าวคือผู้สอนสามารถสอนวิชาใด ๆ ให้เกิดผลดีแก่ผู้เรียนคนใดก็ได้ ไม่ว่าผู้เรียนคนนั้นจะมีพัฒนาการในระยะใดก็ตาม โดยเฉพาะเนื้อหาวิชาอยู่ในหลักที่เหมาะสมกับเขาวัดปัญญาของผู้เรียนและขึ้นกับวิธีการสอนการเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ระดับการเรียนรู้ตามทฤษฎีของบรูเนอร์มี 3 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 ขั้นปฏิบัติด้วยวัตถุของจริง (enactive) เป็นขั้นแรกเริ่มของการสร้างมโนคติเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน ผู้เรียนควรได้สัมผัสวัตถุจริงเพื่อเกิดจินตนาการนำไปสู่ความเข้าใจในมิติ

ระดับที่ 2 ขั้นใช้ภาพในใจแทนวัตถุ (iconic) เป็นขั้นที่ผู้เรียนค่อย ๆ สร้างภาพของการใช้วัตถุจริงแทนสัญลักษณ์ที่เขาเห็น

เหมือนและแยกความแตกต่างของสิ่งเร้า การที่เด็กจะเรียนรู้โน้มนำได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับ การเชื่อมโยงภาษาของเด็ก ๆ

3.7 การเรียนรู้กฎหรือหลักการ (principle learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการ รวมหรือการเชื่อมโยงมโนคติตั้งแต่ 3 อย่างขึ้นไปเข้าด้วยกันและจากการที่สามารถตั้งเป็นเกณฑ์ ได้แล้ว จึงทำให้สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยวิธีที่คล้ายคลึงกัน

3.8 การเรียนรู้การแก้ปัญหา (problem solving) เป็นการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยการ คิดโดยการรวมกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของการเรียนรู้กฎหรือหลักการ (principle learning) เข้าด้วยกัน และนำไปใช้แก้ปัญหา

4. ทฤษฎีของสกินเนอร์ อยู่ในกลุ่มการวางทฤษฎีการวางเงื่อนไขหรือทฤษฎีสิ่งเร้า การตอบสนอง เน้นที่สายสัมพันธ์ระหว่างการตอบสนองและเสริมแรง (reinforcement) พฤติกรรมใดก็ตามเมื่อได้ผลตอบสนองเป็นที่น่าพอใจ ก็จะทำให้เกิดกำลังใจที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น ต่อไป โดยเน้นถึงความสำคัญของการเสริมแรงในทางบวกเป็นหลัก (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542, หน้า 97) หรือการใช้สิ่งเร้าในทฤษฎีของสกินเนอร์การเลือกใช้เฉพาะกรณีที่เกิดการสนใจ (สุนทร บำเรอราช, 2536, หน้า 36) ทฤษฎีนี้กล่าวว่าอินทรีย์ทั้งหลายรวมทั้งนักเรียนมีแนวโน้มที่จะกระทำกิจกรรมต่อเนื่องกันถ้าได้รับสิ่งเร้าที่พึงพอใจ (รางวัล) และจะถดถอยถ้าผลที่ได้รับไม่น่า พึงพอใจ (การลงโทษ)

ตามทฤษฎีของสกินเนอร์การเรียนรู้เปรียบเสมือนการขึ้นบันได คือต้องดำเนินไปที่ละขั้น ตามลำดับ เนื้อหาที่จะสอนต้องถูกแบ่งเป็นส่วนย่อย ๆ แล้วดำเนินการสอนเนื้อหาย่อย ๆ เรียง ไปตามลำดับ จากแนวความคิดนี้ทำให้เกิดการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนโปรแกรม ในบทเรียน โปรแกรมเรื่องหนึ่ง ๆ เนื้อหาทั้งหมดจะถูกแบ่งเป็นส่วนย่อย ๆ แต่ละเนื้อหาย่อยมีการให้ความรู้ มีคำถามให้ผู้เรียนคิดและหาคำตอบ เมื่อผู้เรียนตอบถูกก็จะเรียนเนื้อหาย่อยอื่นต่อไป คำถามจะ ไม่ยาก เพราะเป็นคำถามจากเรื่องราวความรู้ที่ให้อ่านแล้ว เมื่อผู้เรียนตอบคำถามแต่ละข้อแล้ว ผู้เรียนจะรู้ว่าตนเองตอบถูกหรือไม่ การตอบถูกเป็นแรงจูงใจให้ตอบคำถามข้อต่อ ๆ ไป และเรียน เนื้อหาต่อไป

การวิเคราะห์เนื้อหาออกมาเป็นส่วนย่อย ๆ นักเรียนจะต้องเข้าใจเนื้อหาส่วนต้น ๆ อย่าง แรกจนก่อน ก่อนที่จะก้าวไปเรียนเนื้อหาที่สลับซับซ้อนขึ้น แนวคิดนี้เป็นรากฐานสำคัญอย่าง หนึ่งในการจัดการเรียนการสอน

5. ทฤษฎีของโรเจอร์และมาสโลว์ โรเจอร์มีความเห็นว่าตัวบุคคลมีความสำคัญมากกว่าสิ่งแวดล้อม การที่จะเรียนรู้ได้ขึ้นขึ้นอยู่กับการพัฒนาศักยภาพในตัวบุคคลให้เจริญก้าวหน้าไปถึงขีดสุด นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถในตัวแตกต่างกัน บางคนเก่งทางคิดคำนวณ บางคนเก่งทางวิทยาศาสตร์ หรือการใช้มือทำงาน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีอยู่ในตัวบุคคลแต่ละคนมิใช่ว่าจะมีความสามารถเพียงอย่างเดียว ยังมีความสามารถในด้านอื่น ๆ อีก อาจจะเท่ากันหรือลดหลั่นกันไปตามลำดับ บางคนเรียนเก่งและเล่นกีฬาเก่งด้วยก็ได้ ครูจะต้องทราบว่านักเรียนคนใดมีความสามารถทางใด และพยายามดึงความสามารถนั้นออกมาใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ถูกต้องและรวดเร็วยิ่งขึ้น

มาสโลว์มีความคิดว่าพฤติกรรมของมนุษย์เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของบุคคล บุคคลจะแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างใดนั้น ขึ้นอยู่กับความรู้สึนึกคิดทางด้านจิตใจ การแสดงพฤติกรรมในสิ่งที่ดีงามจะเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น การไม่เห็นแก่ตัว มีความเสียสละ มีสุนทรียภาพทางความงามมีค่านิยมในตัวเอง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือเป็นคุณลักษณะขั้นสูงของมนุษย์ และจะแสดงพฤติกรรมอย่างนี้ออกมาได้ต่อเมื่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้รับการตอบสนองอย่างสมบูรณ์ก่อน

ความต้องการพื้นฐานของบุคคล มี 5 ประการ

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย
2. ความต้องการความปลอดภัยในชีวิต
3. ความต้องการทางสังคม
4. ความต้องการที่ได้รับความยกย่องในสังคม
5. ความต้องการที่จะได้รับการเป็นตัวของตัวเอง

ทั้งโรเจอร์และมาสโลว์ มีความคิดตรงกันเกี่ยวกับภายในของตัวบุคคลย่อมมีความสำคัญยิ่งกว่าอื่นใด คือทางด้านศักยภาพ และทางด้านจิตใจ ควรได้รับการฝึกอบรมจากครู เพื่อให้เด็กเป็นผู้มีความสามารถและเป็นคนดีในสังคม แนวคิดในเรื่องการเรียนรู้ของคนมีดังนี้

1. การเรียนรู้ที่ดีจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นกันเองและเป็นการยอมรับซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ตั้งอยู่บนรากฐานการยอมรับซึ่งกันและกัน
2. ก่อนสอนครูกับนักเรียนควรช่วยกันกำหนดจุดมุ่งหมายและกิจกรรมการเรียนการสอน
3. นักเรียนเป็นจุดศูนย์กลางของการเรียนการสอน ครูเป็นเพียงผู้สนับสนุนให้เกิดบรรยากาศในการเรียนการสอน บทบาทของครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ

4. การเรียนรู้มีหลายรูปแบบและหลายกิจกรรม แต่ละคนเลือกเรียนตามความสนใจ ครูไม่กำหนดกิจกรรมไว้แน่นอน ครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างเสรี

5. สมรรถภาพของแต่ละบุคคล ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียน เป็นเครื่องพิจารณาว่านักเรียนคนนั้นมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด

6. สนับสนุนให้ประเมินผลตนเองบ่อย ๆ กิจกรรมนอกเหนือจากนั้นเป็นเรื่องที่ครูกับนักเรียนช่วยกันทำ

7. กระบวนการเรียนการสอนควยึดประสบการณ์เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ แนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้ดังกล่าวมาแล้ว เมื่อนำมาสังเคราะห์กันเข้าเป็นหลักในการจัดกิจกรรมการสอนได้ หลักการที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนคือ การจัดกิจกรรมต้องให้เหมาะสมกับวัย และระดับความพร้อมของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความพร้อมในการเรียนรู้เนื้อหาที่สูงขึ้น ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมให้มากที่สุดด้วยตนเอง ทำกิจกรรมแบบรายบุคคลและแบบเป็นกลุ่มย่อยเพื่อฝึกปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ให้โอกาสนักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ความคิดสร้างสรรค์ หรือแสดงความสามารถพิเศษและให้นักเรียนได้ใช้เวลาทั้งหมดในชั่วโมงเรียนอย่างคุ้มค่า หลักการที่เกี่ยวกับการสอน การจัดกิจกรรมจะต้องเริ่มจากการเตรียมความพร้อมในด้านพื้นฐานความรู้เดิม ไปสู่การเสนอเนื้อหาใหม่ การสอนควรเริ่มจากการเล่นอย่างอิสระการแสวงหาข้อมูลอย่างอิสระเพิ่มความเป็นระบบเพื่อความเป็นเค้าโครงตามแผนการ จะต้องเริ่มจากกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมสู่กึ่งรูปธรรมและนามธรรมตามลำดับ กิจกรรมทุกรูปแบบต้องมีการวางแผนและมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนเหมาะสม ได้แก่ การจัดหน่วยวัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมการส่งเสริมหรือฝึกทักษะเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2541) ความแตกต่างระหว่างบุคคล ในการจัดชั้นเรียนควรได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง ผู้เรียนในกลุ่มเดียวกัน และความแตกต่างระหว่างกลุ่มของนักเรียนควรวางแผนการสอนให้ สอดคล้องกับความแตกต่างของนักเรียน และการฝึกเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับนักเรียนการทำแบบฝึกหัด มีความจำเป็นมาก เพราะถ้าผู้เรียนได้ฝึกทำแบบฝึกหัดมาก ๆ แต่ถ้าให้ทำแบบฝึกหัดที่เป็นแบบเดียวกันให้ทำหลาย ๆ ครั้ง นักเรียนก็เบื่อหน่ายได้ ผู้สอนจะต้องดูให้เหมาะสมควรฝึกไปที่ละเรื่อง เมื่อจบบทเรียนหนึ่งควรเลือกแบบฝึกหัดที่สอดคล้องกับบทเรียนและต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย

จากทฤษฎีการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้อธิบายถึงโครงสร้างและหลักการ โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งอาจหมายถึงการเรียนรู้ในระบบ แต่ในความจริงแล้วการเรียนรู้นอกระบบนั้น ก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน แนวความคิดขององค์การยูเนสโกซึ่งยอม

รับว่า การเรียนรู้ไม่จำเป็นที่จะต้อง กระทำในลักษณะของการศึกษาในระบบ ที่ยึดติดกับระเบียบ กฎเกณฑ์ หลักการมากเกินไปและมีช่องว่างสำหรับมนุษย์อีกมาก มนุษย์พึงได้รับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (กล้า สมตระกูล, 2544, หน้า 13) การเรียนรู้ในระบบและนอกระบบ จำเป็นต้อง กระทำควบคู่กันไป

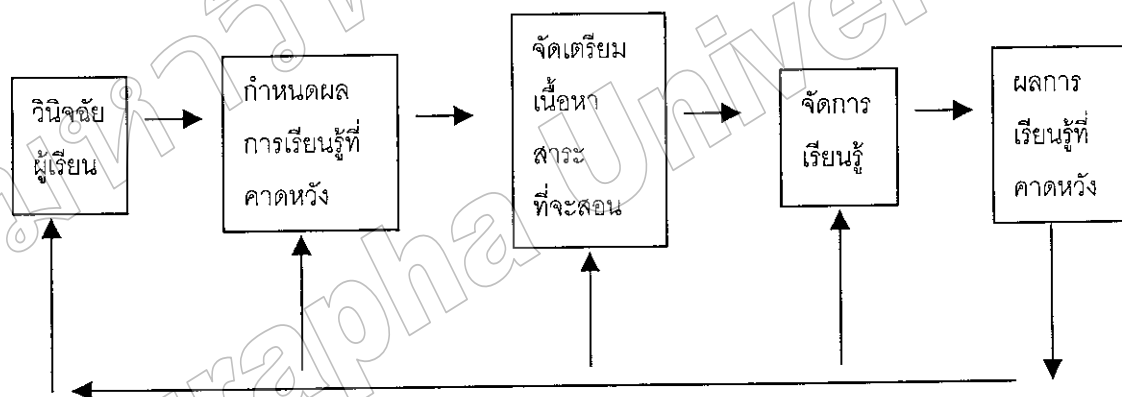
กระบวนการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ดังนั้นการจัดสภาวะการณ์และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน ครูผู้สอน ควรได้รับการฝึกฝนและเตรียมตัวอย่างดีก่อนที่จะสอนต้องมีความรู้เพียงพอเพื่อที่จะสอนเนื้อหาวิชาได้อย่างถูกต้องแม่นยำแล้ว ในการเรียนการสอนให้ทำผู้เรียนได้บรรลุถึงผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ครูผู้สอนจะต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ คิดวิธีสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน คิดและดัดแปลง กิจกรรมการเรียนการสอน จัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศในห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม (ทวี กุลแก้ว, 2534, หน้า 51) คุณสมบัติและสมรรถภาพของครูผู้สอนเป็นสิ่งที่กำหนดคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงหรือต่ำก็ขึ้นอยู่กับครูเป็นสำคัญ (มานิตย์ นิลกำเนิด, 2535, หน้า 32) จึงจะทำให้การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับมัธยมศึกษา ประสบความสำเร็จตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

การเตรียมการจัดการเรียนรู้

การเตรียมการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การคาดการณ์หรือวางแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละบทเรียนไว้ล่วงหน้าว่าจะให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ไปอย่างไร จะต้องใช้เทคนิคหรือวิธีการใด จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่ต้องการได้ เทคนิควิธีการเหล่านั้นจะต้องใช้วัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง มีวิธีการและเครื่องมือใดบ้างที่จะตรวจสอบว่าผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความต้องการมากน้อยเพียงใด ถ้าได้มีการเตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้อย่างดีพอ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดี การเตรียมการจัดการเรียนรู้จัดว่าเป็นกระบวนการวางแผนการจัดการเรียนการสอน เป็นแนวการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนรู้ วิธีสอน วิธีวัดผล เครื่องมือการวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่กำหนด (มานิตย์ นิลกำเนิด, 2535, หน้า 34) การเตรียมการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมากทั้งนี้เพราะ

ครูจะได้ไตร่ตรอง พิจารณาได้อย่างถี่ถ้วนและระมัดระวังในเรื่องการจัดการเรียนรู้ ความมุ่งหมายของสิ่งที่จะจัดการเรียนรู้ การดำเนินการจัดการเรียนรู้ การกำหนดกิจกรรม การกำหนดงานให้ผู้เรียน ซึ่งทำให้การดำเนินการจัดการเรียนรู้ไม่ดับสน ประหยัดเวลา ลดความผิดพลาดลงได้เพื่อให้ครูเกิดความเชื่อมั่นว่า การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนจะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้ ครูผู้สอนควรมีความกระฉับในเนื้อหาวิชาที่จะสอน การเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เหมาะสมในการที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนที่คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น เพื่อครูจะได้มีโอกาสพิจารณาในการเลือกจัดหาสื่อการเรียนรู้ เตรียมจัดทำปรับปรุงและทดลองใช้สื่อที่ผลิตเหล่านั้น เพื่อให้บังเกิดผลดีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง



ภาพที่ 1 กระบวนการเตรียมการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนพัฒนาตนเองและมุ่งพัฒนาคนให้สมดุลทั้งร่างกาย ปัญญา จิตใจและสังคม ให้เป็นคน “มองไกล คิดไกล ใฝ่ดี” การจัดการเรียนการรู้มุ่งให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ผู้สอนควรมีความกระตือรือร้น หมั่นแสวงหาความรู้ สร้างบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ให้น่าเรียน (ยุพิน พิพิธกุล, 2539, หน้า 39 – 41) โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและตนเอง

การจัดการเรียนรู้คือ การจัดสภาพการณ์หรือกิจกรรมอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและเร็วขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เจริญงอกงามทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (มานิตย์ นิลกำเหนิด, 2535, หน้า 44)

การจัดการเรียนรู้ต้องคำนึงถึง การจัดสภาพการณ์ให้สอดคล้องกับ ระบบ ระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด จุดมุ่งหมาย (ทิตนา แหมมณี, 2534) และต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานศึกษา สภาพสิ่งแวดล้อม พยายามหาวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพและคุณสมบัติตามศักยภาพ ดังนี้ รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวินัยใฝ่หาความรู้และทักษะ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีความรับผิดชอบสูงรู้จักเสนอความคิดและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

ประเภทของกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้

1. กิจกรรมสำหรับนำเข้าสู่บทเรียนก่อนการจัดการเรียนรู้ เป็นการเตรียมให้ผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางด้านความรู้สึก เช่น การบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะเรียนอย่างกว้าง ๆ หรือการนำปัญหามาให้ผู้เรียนร่วมคิดเป็นต้นและพื้นฐานความรู้เดิมที่จำเป็นสำหรับบทเรียนใหม่

2. กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ของเนื้อหาใหม่ เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมทางด้านพื้นฐานความรู้เดิมแล้ว การจัดการเรียนรู้เนื้อหาใหม่ถือว่าเป็นขั้นตอนสำคัญสำหรับการเรียนของผู้เรียน ผู้สอนจะต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบดังนี้

2.1 วิเคราะห์เนื้อหาที่จะจัดการเรียนรู้ ผู้สอนควรจัดลำดับของเนื้อหาว่าจะจัดการเรียนรู้เรื่องใดก่อน หลังและผู้สอนต้องมีความรู้ทางเนื้อหาอย่างกระจ่างชัด รู้โครงสร้าง สาระสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง

2.2 จัดกิจกรรมแต่ละเนื้อหา เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาและจัดลำดับของเนื้อหาแล้ว ผู้สอนต้องพิจารณาว่าจะเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใด จึงจะเหมาะสมกับเนื้อหานั้น ๆ

3. กิจกรรมสำหรับฝึกทักษะ เมื่อผู้เรียนเรียนรู้อาณาใหม่ ค้นพบข้อเท็จจริง หลักการและวิธีการต่าง ๆ แล้วก็ต้องฝึกการนำสิ่งที่ค้นพบไปใช้ให้คล่อง รวดเร็วและถูกต้อง

4. กิจกรรมสำหรับการทบทวน กิจกรรมนี้ควรทำหลังจากที่ผู้เรียน เรียนเนื้อหา ย่อย ๆ ทุกเนื้อหาจบหรือเรียนจบเรื่องใดเรื่องหนึ่งควรจะได้มีการทบทวน กิจกรรมทบทวนควรเป็น การจัดนิทรรศการในชั้นเรียน การแข่งขันตอบปัญหา การทำแผ่นป้ายนิเทศ เป็นต้น

5. กิจกรรมสำหรับประเมินผลและสอนซ่อมเสริม หลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาใหม่จบก็ควรจะมีการประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังหรือไม่ ถ้าผู้เรียนผ่านเกณฑ์การทดสอบก็ให้เรียนเนื้อหาใหม่ต่อไป ส่วนผู้เรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การทดสอบผู้สอนควรสอนซ่อมเสริมให้ (กรมสามัญศึกษา, 2541, หน้า 2)

การผลิตและการใช้สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ หมายถึง การนำวัสดุ อุปกรณ์ ระบบและวิธีการมาเป็นตัวกลาง ในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน ให้บรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กมล เวียสุวรรณ และ นิตยา เวียสุวรรณ, 2539, หน้า 39) หรือเครื่องมือที่ช่วยสื่อความหมายระหว่างครูและนักเรียน เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้อย่างดำเนินไปอย่างก้าวหน้า เครื่องมือทุกชนิดจึงเป็นสื่อการเรียนรู้ได้ เช่น หนังสือ วิดีโอ โทรทัศน์ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว สไลด์ทัศนวัสดุต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงบุคคลและแหล่งชุมชนต่าง ๆ (มานิตย์ นิลกำเหนิด, 2535, หน้า 67) จากความหมายข้างต้น รัญจวน คำชิรพิทักษ์ (2538, หน้า 91) สรุปเป็นความหมายได้ว่า สื่อการเรียนรู้ คือ ช่องทางการสื่อสารที่อาจเป็นบุคคล วัสดุ เครื่องมือ หรือวิธีการต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของการจัดการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ จึงเป็นจุดรวมความสนใจ เพิ่มความเป็นรูปธรรมและความเป็นจริงต่อการเรียนรู้ สามารถนำเรื่องราวหรือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกลเข้ามาในห้องเรียนได้ เป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวหรือสิ่งที่เรียนรู้ได้ถูกต้อง จัดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้นาน สื่อการเรียนรู้จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ที่จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่มีความหมาย (มานิตย์ นิลกำเหนิด, 2535, หน้า 68)

ที่ผ่านมาสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คือ หนังสือและแบบฝึกหัด การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ต้องมีชีวิตชีวา มีสีสันของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน เครื่องมืออุปกรณ์การเรียน อาจมีตั้งแต่ของง่าย ๆ จำพวก กระดาษ ดินสอ ไปจนถึงอุปกรณ์การสื่อสาร เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ บุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ นอกจากนั้น การให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ก็ถือเป็นสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญด้วย ในห้องเรียนควรประกอบด้วย สื่อ อุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ มีผนังห้องที่มีสีสันไว้แสดงผลงาน

ต่าง ๆ มีลูกโลก แผนที่ให้ ผู้เรียนได้สัมผัสจับต้องได้ มีแหล่งความรู้ เอกสารหลักฐานที่เป็นของจริง ภาพงานศิลปะ ดนตรี วรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีสื่อประกอบคอมพิวเตอร์ สื่อการเรียน การสอนที่ทันสมัย ซอฟต์แวร์ เพื่อการสืบค้นข้อมูลและสื่อต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อให้เรียนรู้สิ่งที่เป็นไปตามสภาพจริง สื่อการเรียนรู้อย่าง ครบถ้วนให้ผู้เรียนสามารถเยี่ยมชมกลับบ้านได้ เพื่อนำไปศึกษาร่วมกับคนในครอบครัว โดยถือว่าสมาชิกในครอบครัวก็เป็นแหล่งการเรียนรู้อีกแหล่งหนึ่งเกณฑ์ในการคัดเลือกสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 51)

1. สามารถสนองมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายของโรงเรียนได้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ต้องอ้างอิงมาตรฐานที่วางไว้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานในสาระหลักเรื่องใดบ้าง
2. สาระในสื่อการเรียนรู้เหล่านั้น สะท้อนภาพให้เห็นว่าผู้เรียนได้เข้าใจ สภาพสังคม วัฒนธรรมที่หลากหลาย
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการตัดสินใจ แก้ปัญหาส่งเสริมการคิด วิจารณ์ญาณ ความคิดสร้างสรรค์
4. ส่งเสริมการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีและการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมต่อสังคม
5. ให้สาระความรู้ในแนวลึกและกว้าง
6. เนื้อหาสาระที่ถูกต้อง ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน
7. สาระความรู้เชื้อให้เกิดการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการทั้ง สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี
8. ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนโดยที่ เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความสามารถของผู้เรียน
9. จัดเตรียมให้ผู้สอนเห็นแนวทางการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ การออกแบบ กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อการทบทวน ขยายประสบการณ์ การนำความรู้ไปใช้ การประเมินแนวคิดทักษะ ค่านิยมและจริยธรรม
10. เชื้อต่อการให้ครูออกแบบการสอนที่สนองรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน
11. เชื้อต่อการให้ครูได้ออกแบบการสอนที่บูรณาการกับวิชาอื่น ๆ

คุณค่าของสื่อการเรียนรู้นี้แต่ละชนิดไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวสื่อเอง แต่สื่อการเรียนรู้จะมีค่าสูงก็ต่อเมื่อได้รับการเลือกและนำไปใช้อย่างเหมาะสม คุณค่าของสื่อการเรียนรู้มีดังนี้ (สุรัชย์ ขวัญเมือง, 2522, หน้า 34)

๖
๕71.14
๕๕๑ ก
๐

180128

เรียนรู้ กลวิธี ข้อบกพร่อง มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เช่น แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบบันทึกพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ เป็นต้น (บัญชา แสงหวี, 2541, หน้า 31)

เนื่องจากกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มี ความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม มุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติแสวงหา ความรู้ มีการทำโครงการ / โครงงาน เป็นผู้ผลิตผลงานรวมทั้งมีการทำงานกลุ่มและการจัดทำแฟ้ม สะสมงาน (portfolio) ด้วย ดังนั้น การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ดังกล่าว จะเน้นการประเมิน จากสภาพจริง (authentic assessment) อันเป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นหา ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน รวมทั้งสามารถประเมินคุณลักษณะพึงประสงค์ที่เกิดแก่ผู้เรียน อันเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ เพื่อบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายที่สอดคล้องเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ ผลผลิตไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยจะ ประเมินจากความครอบคลุมความรู้ ทักษะ ความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลจากโครงงานหรือแฟ้มโดยให้สะสมผลงานสะท้อนการสั่งสมการเรียนรู้ของผู้เรียนมาอย่างต่อเนื่อง การวัดและประเมินผลการเรียนรู้จะต้องกระทำใน หลายอริยบท ได้แก่ ครูผู้สอนเป็นผู้ ประเมิน ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน รวมทั้งผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการประเมิน แสดงความคิดเห็น ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ควรเลือกวิธีการและเครื่องมือในการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เน้นความสามารถและคุณลักษณะที่แท้จริงของผู้เรียนโดย จะต้องใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 48 – 50)

1. การทดสอบ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้ ความคิด ความก้าวหน้าใน สาระการเรียนรู้ มีเครื่องมือวัดหลากหลาย เช่น แบบเลือกตอบ แบบเขียนตอบ บรรยายความ แบบเติมคำสั้น ๆ แบบถูกผิด แบบจับคู่ เป็นต้น

2. การสังเกต เป็นการประเมินพฤติกรรม อารมณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ความสัมพันธ์ในระหว่างการทำงานกลุ่ม ความร่วมมือในการทำงาน การวางแผน การอดทน วิธีการแก้ปัญหา ความคล่องแคล่วในการทำงาน การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในระหว่างการจัด การเรียนรู้และการทำกิจกรรมต่าง ๆ การสังเกตนั้น ครูผู้สอนสามารถทำได้ตลอดเวลาซึ่ง อาจจะมีการสังเกตอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดเวลาและบุคคลที่สังเกตหรือการสังเกต

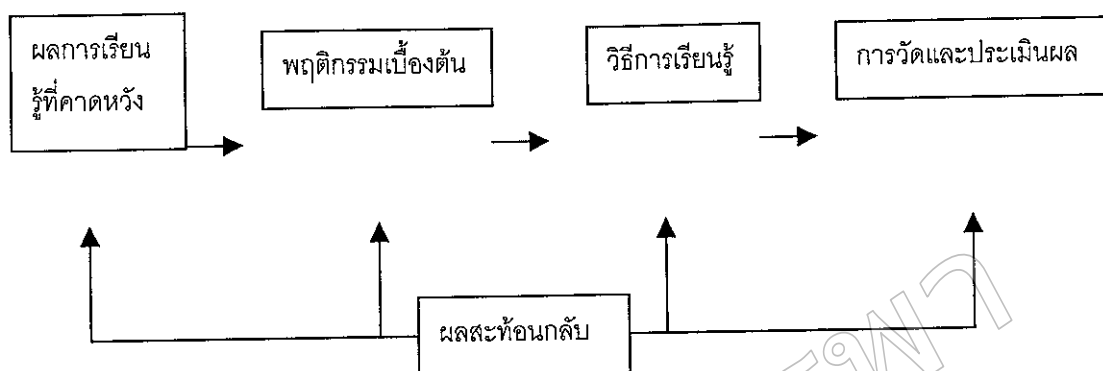
โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบของสิ่งที่สังเกตกำหนดเกณฑ์และร่องรอยที่จะใช้เป็นแนวทางในการสังเกตด้วย แล้วจัดเป็นแบบสอบถามรายการ (check list) แบบประมาณค่า (rating scale) เป็นต้น

3. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาซักถามพูดคุยเพื่อค้นหาข้อมูลที่ไม่อาจพบเห็นอย่างชัดเจนในสิ่งที่ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติในการทำโครงการ / โครงการงาน การทำงานกลุ่ม กิจกรรมประจำวัน ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์อาจเป็นตัวผู้เรียนเอง เพื่อนร่วมงานรวมทั้งตัวผู้ปกครองนักเรียนด้วย การสัมภาษณ์อาจทำเป็นทางการโดยกำหนด วัน เวลาและเรื่องที่สัมภาษณ์อย่างแน่นอนและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุยไม่เฉพาะเจาะจง ซึ่งทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีและได้ข้อมูลที่ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงโดยครูผู้สอนจะต้องตั้งข้อคำถามไว้ล่วงหน้าเพื่อที่จะได้พูดคุยได้ตรงประเด็น

4. การประเมินภาคปฏิบัติ เป็นการประเมินจากการกระทำ การปฏิบัติงาน การสร้างผลงานหรือชิ้นงานให้สำเร็จ การสังเกต การแสดงออกถึงความสามารถของผู้เรียนให้ปรากฏในงานที่ตนสร้างขึ้น การประเมินภาคปฏิบัติจะต้องจัดทำเครื่องมือประเมิน โดยครูผู้สอนจัดทำประเด็นการประเมินและจัดทำเครื่องมือและองค์ประกอบการประเมิน และจัดทำเครื่องมือประกอบการประเมินด้วย เช่น scoring rubric, rating scale, check list เป็นต้น

5. scoring rubric เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบและประเด็นที่จะประเมิน เพื่ออธิบายคุณลักษณะคุณภาพของงานหรือการกระทำอันเป็นระดับคุณภาพหรือปริมาณหรือระดับความสามารถเพื่อเป็นแนวทางในการประเมินและเป็นข้อมูลสำคัญแก่ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้ที่สนใจอื่น ๆ ได้ทราบว่าผู้เรียนเรียนอะไร ปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด มีคุณภาพผลงานเป็นอย่างไร โดยผู้ประเมินอาจจะให้คะแนนเป็นภาพรวมหรือจำแนกองค์ประกอบก็ได้

6. การประเมินแฟ้มสะสมผลงาน (portfolio assessment) เป็นการประเมินความสามารถในการผลิตผลงาน การบูรณาการ ประสบการณ์ ความพยายาม ความรู้สึก ความคิดเห็นของนักเรียนที่เกิดจากการสะสม รวบรวมผลงาน การคัดเลือกผลงาน การสะท้อนความคิดเห็นต่อผลงาน รวมทั้งการประเมินผลงาน การประเมินแฟ้มสะสมผลงานจะประเมินจากการจัดการ ความคิดสร้างสรรค์ หลักฐานแสดงความรู้ความสามารถในผลงานอันแสดงถึงผลสัมฤทธิ์ ศักยภาพของผู้เรียนในการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ของการเรียนรู้ กับการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ซึ่งสัมพันธ์กัน (นิภา เมธาวีชัย, 2535, หน้า 2 สามารถแสดงได้ดังภาพ ดังต่อไปนี้



ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้เป็นส่วนที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้ ในการเริ่มต้นของการจัดการเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหาหรือแต่ละบท แต่ละหน่วยครูผู้สอนต้องตั้งผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในการจัดการเรียนรู้แล้วหาวิธีการจัดการเรียนรู้และดำเนินการตามวิธีนั้น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่ตั้งไว้ เมื่อการจัดการเรียนรู้เสร็จจะต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อศึกษาว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ไรหรือไม่ ถ้าหากผู้เรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ที่ตั้งไว้ก็ทำการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาต่อไปได้ แต่ถ้าหากว่ายังมีผู้เรียนหลายคนไม่ผ่านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ตามที่ตั้งไว้ครูผู้สอน จำเป็นจะต้องหาวิธีการต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้มีความรู้และผ่านผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่ตั้งไว้ (พร้อมพรรณ อุดมสิน, 2538, หน้า 1)

การประเมินผล (evaluation) เป็นวิธีการหนึ่งของการกระบวนการตรวจสอบ ซึ่งต่อเนื่องจากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยมีการตรวจสอบตัดสินคุณค่าที่ได้จากการวัดผลการเรียนรู้ที่มีเหตุผล ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของการวัดการเรียนรู้โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนและการสอนของครูผู้สอน รวมถึงผลการเรียนรู้กับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นสำคัญ การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้เป็นการประเมินเชิงเนื้อหา มากกว่าความเที่ยงตรงแบบอื่น ๆ หรือความเป็นปรนัย จากความหมายดังกล่าวพิจารณาได้ว่า การประเมินผลการเรียนรู้นั้นกว้างกว่าการวัดผลการเรียนรู้ นั่นคือ การประเมินผลการเรียนรู้เป็นการพิจารณาหรือตีค่าเชิงปริมาณและคุณภาพ (เชิงเนื้อหา) ส่วนการวัดผลการเรียนรู้เป็นการพิจารณาหรือตีค่าเชิงปริมาณกำหนดค่าเป็นตัวเลข แทนคุณสมบัติของวัตถุสิ่งของหรืออื่น ๆ ในการประเมินผลการเรียนรู้ให้พิจารณาจากผู้เรียนพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต

พฤติกรรมกรเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในการเรียนรู้ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ

จากความหมายข้างต้น การประเมินผลการเรียนรู้เกี่ยวข้องกันทั้งด้านปริมาณและด้านคุณภาพ รวมทั้งการตัดสินคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งการตัดสินคุณค่านั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลังและพื้นฐานของแต่ละบุคคลที่ทำการตัดสินคุณค่า (พร้อมพรรณ อุดมสิน, 2538, หน้า 7)

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้ส่วนเฉพาะที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สำหรับในส่วนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 รายละเอียดดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2544)

ความสำคัญ ธรรมชาติและลักษณะเฉพาะ

ผลจากความเจริญทางวิทยาการและเทคโนโลยีของโลกปัจจุบัน ทำให้ประชากรต่าง ๆ ของโลก มีการเคลื่อนไหวน้อยหลอมให้เป็นประชากรโลกและรวมเป็นสังคมเดียวกัน การที่สังคมโลกจะดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุข ประชากรจะต้องเป็นพลเมืองดีทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ ย่อยลงมาถึงสังคมเล็กที่สุด วิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีความสำคัญในด้านพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุผลด้วยกุศลจิต คิดสร้างสรรค์มั่นในคุณธรรม นำความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสุข โดยใช้เทคนิค วิทยาการ จากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมได้อย่างมีความสุข

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปี การศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากหลายแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์

เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ คือ (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 1)

1. ด้านความรู้ จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญของวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา ปรัชญาและศาสนา ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นในลักษณะบูรณาการหรือสหวิทยาการ
2. ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการต่าง ๆ เช่น ทักษะทางวิชาการ ทักษะทางสังคม ทักษะทางการสืบสวนสอบสวน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแสดงหาความรู้ การสืบค้น เป็นต้น
3. ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงานรู้จัก คัดวิเคราะห์ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิของผู้อื่นและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่า อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
4. ด้านการจัดการและการปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้

การเชื่อมโยงกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เป็นไปได้ในหลักสูตรและการเรียนการสอน สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

เมื่อมองในภาพรวมแล้วพบว่า ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นั้นนอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมแล้ว ยังมีทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะสามารถ

ทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมแล้ว ยังมีทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจได้อย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดี ตลอดจนการนำความรู้ทางจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนา มาพัฒนาตนเองและสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2544, 4-6)

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นศาสตร์ แห่งบูรณาการ หลักสูตรและการเรียนการสอนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีลักษณะที่เชื่อมโยงกับ สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในหลักสูตรเข้าด้วยกัน เช่น วิธีการและแนวคิดของนักวิทยาศาสตร์ กระบวนการของนักคณิตศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ของศิลปะและดนตรี ประสบการณ์ของนัก ศิลปะ และทักษะการสื่อสารถ่ายทอดออกมา

2. กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สามารถบูรณาการกับกลุ่มอื่นได้ดังนี้

2.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับการ เรียนในกลุ่มสาระเกี่ยวกับภาษา ผู้เรียนที่เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ต้องใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เป็นอย่างดี ใช้ภาษาในการให้เหตุผลและแก้ปัญหา ปกป้องรักษาวัฒนธรรมให้คงไว้การพัฒนาทักษะทางด้านภาษาไทย ที่จะช่วยขยายประสบการณ์ ทางสังคมที่เป็นจริงให้กว้างขวางขึ้น ประกอบการใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ และคอมพิวเตอร์เป็น เครื่องมืออีกทางหนึ่งเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาภาษาเพื่อการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ

2.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับการเรียน ในกลุ่มสาระศิลปะ ศิลปะช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจมุมมองต่าง ๆ เกี่ยวกับโลก งานศิลปะสะท้อนให้ เห็นความเป็นจริงของสังคม การเมืองในยุคสมัยต่าง ๆ จึงเป็นเสมือนเครื่องบันทึกหลักฐานว่า มนุษย์เรามีชีวิต มีความคิดอย่างไร ด้วยการนำเสนอมุมมองที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้สร้างงานศิลปะ นั้น การศึกษาสังคมจากงานศิลปะยังทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย

2.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เชื่อมโยงกับการเรียน คณิตศาสตร์ คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบและแก้ปัญหาต่าง ๆ ผู้เรียน ได้ใช้แนวคิดทางคณิตศาสตร์ในการจัดระบบ วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับ เหตุการณ์หรือประเด็นปัญหา ต่าง ๆ ในสังคมได้ ทั้งยังเชื่อมโยงให้ผู้เรียนได้นำวิธีการมา แก้ปัญหาเพื่อให้ประเมินความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในอดีตกับเงื่อนไขในปัจจุบันและผลที่จะ เกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย

2.4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับการเรียนในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียนได้สำรวจองค์ประกอบทางการเมือง เศรษฐกิจ ลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้อง การนำแนวคิดทางวิทยาศาสตร์มาใช้และผลที่เกิดขึ้นทั้งสองวิชาสามารถเชื่อมโยงให้ผู้เรียนเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงและมองเห็นการปฏิบัติเพื่อกิจกรรมทางสังคมได้

2.5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับการเรียนในกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา ช่วยผู้เรียนได้พัฒนาเจตคติ ค่านิยม จริยธรรมและวิธีการต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการแก้ปัญหาและการตัดสินใจในเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะและการปฏิบัติตนโดยใช้ความรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษามาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต เพื่อพัฒนา ร่างกาย อารมณ์และจิตใจให้มีคุณภาพ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างคุณค่าทางร่างกายและสติปัญญา เพื่อการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีต่อสุขภาพ

2.6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี การเรียนการงานอาชีพและเทคโนโลยีมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในงานที่เป็นพื้นฐานของวิชาการประกอบอาชีพ มีทักษะในการทำงานและมีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ โดยเน้นไปที่การดำเนินชีวิตซึ่งเชื่อมโยงสัมพันธ์กับการเรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่เน้นการดำเนินชีวิตในสังคมบนพื้นฐานของการประกอบสัมมาอาชีพที่ประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรมและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงมิใช่การเรียนแต่เนื้อหาความรู้ แต่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นนักวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ แต่ได้เชื่อมโยงไปถึงกิจกรรมที่มนุษย์ทำ โดยเน้นทั้งเรื่องวรรณกรรม ศิลปะ เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคตเข้าด้วยกัน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงเน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้จากกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ มาหลอมรวมกันในประเด็นปัญหาหรือเรื่องที่จะศึกษา การจัดวางหลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงมักเป็นประเด็นปัญหาที่เป็นการบูรณาการ ลักษณะหน่วยการเรียนรู้แบบนี้ จะนำมาจากแนวคิด ความคิดรวบยอด ปัญหาหรือโครงการที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ที่เขาต้องแสวงหาและรวบรวมมา ประเด็นปัญหาหรือโครงการเหล่านี้อาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาระต่าง ๆ ใน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้พลศึกษาและสุขศึกษา และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ในลักษณะนี้ เช่น เรื่องการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ความรับผิดชอบ การพึ่งพา ความขัดแย้ง ความสมดุลและความขาดแคลน เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การนำหน่วยการเรียนรู้มาให้ผู้เรียน เรียนเป็นเรื่องที่ครูต้องค้นหา ต้องออกแบบเอง มิใช่ นำมาจากหัวข้อหนังสือเรียน หน่วยการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะสะท้อนให้เห็นภาพรวมของแนวคิดต่าง ๆ ได้กว้างขวางและลึกซึ้ง มองเห็นวิธีการเรียนรู้เพื่อให้ได้ความรู้ในหน่วยเรียนนั้นได้หลากหลายวิธีไม่ว่าจะด้วยการเรียนเป็นกลุ่ม เป็นรายบุคคล การศึกษาวิจัยในการลงมือปฏิบัติงาน การสำรวจภาคสนาม การทดลองในห้องปฏิบัติการและการใช้เทคโนโลยี หน่วยการเรียนรู้ในลักษณะนี้ต้องใช้เวลาในการศึกษานานพอสมควร ซึ่งจะมีความหมายต่อผู้เรียน (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 4 – 6)

วิสัยทัศน์

การกำหนดวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงอย่างไรและสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไรจึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องมีวิสัยทัศน์ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชนร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียน ที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลัก ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วย เป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการและการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงาน แจ้งสาธารณชนและส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรสถานศึกษาและมาตรฐานหลักสูตร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้ ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้กำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 3)

1. เป็นศาสตรบุรณการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษาพร้อมที่จะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบ โดย

1.1 นำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อการตัดสินใจในการเป็นพลเมืองดี

1.2 นำความรู้เกี่ยวกับโลกของเรามาสร้างความเข้าใจในกระบวนการก่อให้เกิด

สภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพื่อการตัดสินใจในการดำรงชีวิตในสังคม

1.3 นำความรู้เรื่องการเมืองการปกครอง มาตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครอง
ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติของตน

1.4 นำความรู้เรื่องการผลิต การแจกจ่าย การบริโภคสินค้าและบริการมาตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อการดำรงชีวิต เพื่อการประกอบอาชีพและการอยู่ในสังคม

1.5 นำความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรม ศาสนา มาตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติตนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

1.6 นำวิธีการทางสังคมศาสตร์มาค้นหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสังคม และกำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 3 - 4)

2. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่นและประเทศชาติ การจัดการเรียนรู้ต้องใช้ข้อมูลที่เป็น ความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติและระดับโลกเชื่อมโยง ความรู้ เข้าด้วยกัน

3. ผู้เรียนสามารถอภิปรายประเด็นปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ได้ สามารถแสดงจุดยืนในค่านิยม จริยธรรมของตนเองอย่างเปิดเผยและจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเองอย่างตั้งใจ

4. การจัดการเรียนรู้เป็นบรรยากาศของการส่งเสริมความคิดขั้นสูงในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้งท้าทาย ครูผู้สอนต้องปฏิบัติต่อผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ให้ผู้เรียนได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ในทุกรายวิชา

5. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีการจัดเตรียมโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเป็นจริงของสังคมที่ทำให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิตในสังคม

คุณภาพผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนต้องเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยศาสตร์ต่าง ๆ หลายสาขา มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมพึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดงบทบาทและความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสภาพแวดล้อม จากองค์

ประกอบดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีจุดเน้นในการสร้างคุณภาพของผู้เรียนดังนี้ (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 7)

1. ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักศาสนามาใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี
 2. ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ
 3. มีความสามารถในการบริหารจัดการกับทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพและสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 4. เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาคภูมิใจในความเป็นไทย ทั้งในอดีตและในปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีระบบและนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้
 5. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน ในช่วงชั้นที่ 3
- การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้มีส่วนส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมีจุดเน้นเมื่อผู้เรียนเรียนจบปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น เมื่อผู้เรียนจบช่วงชั้นที่ 3 (จบระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 9)

1. ได้เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก เพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
 2. ได้เรียนรู้และพัฒนาให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ
 3. ได้รับการพัฒนาแนวคิดและขยายประสบการณ์เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ได้แก่ เอเชีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ
- ในด้านศาสนา คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์

4. ได้รับพัฒนาแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้กำหนดส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ สำหรับสาระการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สำหรับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 12)

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มุ่งศึกษามาตรฐานความประพฤติของพลเมืองการยกระดับจิตใจคุณธรรมในการควบคุมความประพฤติ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นขอบข่ายสาระหลักที่มีแนวความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับสังคมวิทยา มานุษยวิทยา โดยศึกษาระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ สถาบันทางการเมือง การจัดระเบียบสังคม บทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองที่มีต่อประเทศชาติและยังได้ศึกษาการปกครองแบบต่าง ๆ ของประเทศต่าง ๆ การอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผล

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ที่มุ่งเน้นให้ความเข้าใจว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ศึกษาบทบาทเกี่ยวกับการผลิต การแจกจ่าย การบริโภคสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพ การเป็นคนฉลาดเลือก ประเมินและพิจารณาผลที่เกิดจากการเลือกและตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระหลักนี้มีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ปรัชญา มานุษยวิทยา มุ่งให้มีความเข้าใจในวิวัฒนาการ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงที่มีในยุคสมัยต่าง ๆ การเรียนรู้ปัญหาและการสร้างประสบการณ์ทางเลือกในการดำรงชีวิต แก่คนรุ่นต่อไป มีความสามารถในการตีความหมาย การอธิบายนัยสำคัญของเหตุการณ์ ปัญหา และแบบแผนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เชิงประวัติศาสตร์ของประเทศและสังคมอื่น จากอดีตมาถึงปัจจุบัน

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ ที่มุ่งให้มีความเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมที่ปรากฏอยู่บนโลก มีความสามารถในการอธิบายลักษณะตำแหน่ง แหล่งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ปรากฏการณ์ทางสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อโลก

องค์ความรู้ทั้ง 5 สาระนี้ จะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ให้ครบทุกสาระในทุกปีตลอด 12 ปี ของการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยในช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) จะจัดสาระการเรียนรู้จะต้องคำนึงถึงหลักในการจัดสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. เป็นการขยายประสบการณ์ต่อเนื่องจากชั้นประถมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 2) เมื่อผู้เรียนเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ช่วงชั้นที่ 3) ผู้เรียนควรได้ศึกษาความเป็นไปในโลกเรียบร้อยแล้ว ในลักษณะของการศึกษาภูมิภาคต่างในโลกและยังควรจะต้องเป็นการศึกษาในลักษณะบูรณาการ เช่นกัน นอกจากนี้ผู้เรียนควรจะได้สำรวจในสิ่งที่เขาสนใจเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ ตามความสนใจ ที่สถานศึกษาจัดไว้ให้
2. การเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับมัธยมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 3) มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะที่จะเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ จึงควรเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และแสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหาที่หลากหลายมุมมองที่เกิดขึ้นในสังคม

3. ประสบการณ์การเรียนรู้จากระดับประถมศึกษายังคงขยายต่อเนื่องมาในระดับมัธยมศึกษา ผู้เรียนควรจะต้องได้เรียนเรื่องราวความเป็นไปในโลกจากการศึกษาประเทศของตนเอง เปรียบเทียบกับการศึกษาความเป็นไปในของประเทศต่าง ๆ ในซีกโลกตะวันออก เพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมโลกเดียวกันที่ต้องพึ่งพากัน

4. นอกจากการศึกษาซีกโลกตะวันออกแล้ว ผู้เรียนควรได้ขยายประสบการณ์ต่อไปยังซีกโลกตะวันตก เพื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยและซีกโลกตะวันออก การศึกษาภูมิภาคในโลกช่วงชั้นนี้ พร้อม ๆ กับการศึกษาประเทศไทย ได้แก่ การศึกษาภูมิภาคในเอเชีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ ทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ค่านิยม ศาสนาและจริยธรรม ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทั้งในอดีต ปัจจุบันและสร้างมุมมองในอนาคตด้วยประเด็นคำถามเพื่อการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้ยังคงเช่นเดียวกับการเรียนในช่วงชั้นที่ 2 คือ

4.1 ผู้คนในสังคม นั้นเป็นใคร พวกเขายึดมั่นในศาสนา จริยธรรม ค่านิยมความเชื่อ อะไรบ้าง (มานุษยวิทยา จิตวิทยา สังคมวิทยา ศาสนาและจริยธรรม)

4.2 สังคมของพวกเขามีการจัดระเบียบกันอย่างไร (การเมืองการปกครอง)

4.3 ผู้คนในสังคมดำเนินชีวิตกันอย่างไร (เศรษฐศาสตร์)

4.4 สังคมนั้นมีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงเป็นมาอย่างไร (ประวัติศาสตร์)

4.5 สภาพแวดล้อมที่เขาอาศัยอยู่เป็นอย่างไร (ภูมิศาสตร์)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น คือ ความคาดหวังในตัวผู้เรียนว่าผู้เรียนควรรู้และสามารถทำอะไรได้ตามมาตรฐาน เมื่อเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น แต่สามารถยืดหยุ่นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและตัวผู้เรียนได้เอง (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 30)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ นอกเหนือจากใช้เป็นกรอบทิศทางการจัดประสบการณ์หรือสิ่งที่ให้ผู้เรียน เรียนแล้ว ยังคาดหวังว่าในกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้ครั้งหนึ่ง ๆ สามารถสนองมาตรฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้หลายข้อ ทั้งมาตรฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นความคาดหวังที่ครอบคลุมสาระความรู้ ความสามารถ ค่านิยม ศิลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม โดยเขียนไว้บนพื้นฐานของการเรียนรู้ของผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในแต่ละช่วงชั้น มิได้หมายความว่าเมื่อผู้เรียน เรียนรู้ สิ้นสุดเฉพาะในช่วงชั้นเท่านั้น มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นบางอย่างต้องสั่งสมในช่วงชั้นที่สูงขึ้นด้วย ซึ่งมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นนั้น ๆ จากสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน และกัน ที่จะต้องนำมาผสมผสานกันในการเรียนการสอนครั้งหนึ่ง ๆ ตลอดปีในมาตรฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น แต่ละข้อมิได้เป็นการรวบรวมรายการความรู้ ทักษะ ค่านิยมและ

จริยธรรมที่ครูผู้สอนจะหยิบยกมาสอนเพียงครั้งเดียว แต่ต้องนำมาสอนซ้ำ ๆ ย่อ ๆ เพื่อให้เกิดการจดจำและนำไปปฏิบัติ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นเสมือนตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการเรียนของผู้เรียนจบช่วงชั้นนั้น ซึ่งอาจสามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้หรือไม่สามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้ด้วยแบบทดสอบข้อเขียนและแบบประเมินแบบอื่น ๆ

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3)

การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นความคาดหวังในตัวผู้เรียนว่าผู้เรียนควรรู้ และสามารถทำอะไรได้ตามมาตรฐาน เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ช่วงชั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นก็เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นและให้เหมาะสมแก่สภาพท้องถิ่นและผู้เรียนเอง ดังนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) ประกอบด้วย (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 12-28)

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและสามารถนำหลักธรรมของศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

1. รู้และเข้าใจประวัติความเป็นมา ความหมาย องค์ประกอบ ความสำคัญของศาสนา คัมภีร์ทางศาสนาที่ตนนับถือและวิเคราะห์พระจริยวัตรของศาสดาสาวกที่สำคัญของศาสนาต่าง ๆ
2. สามารถนำหลักธรรมศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างสันติสุข
3. รู้และเข้าใจความหมายประโยชน์และกระบวนการของการฝึกบริหารจิต เจริญปัญญา และใช้ในชีวิตรประจำวัน

มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

1. เชื่อมั่นในการทำความดีตามหลักจริยธรรมโดยใช้ข้อมูลข่าวสารสนเทศสนับสนุนเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
2. ตระหนักถึงการกระทำความดีของบุคคลที่เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร ความเป็นเหตุ เป็นผลของสถานการณ์ที่ต้องเผชิญและนำเสนอเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของตนเอง กลุ่มเพื่อน ชุมชนและสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
3. ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการบริหารจิตและเจริญปัญญาและสามารถปฏิบัติได้

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 : เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

1. เข้าใจความหมาย ความสำคัญของการนับเวลา การแบ่งช่วงชั้นเวลาทางประวัติศาสตร์และเทียบศักราชในระบบต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง

2. ศึกษารวบรวมข้อมูลและจัดระบบด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อใช้ในการอภิปราย ประวัติความเป็นมาของภูมิภาคของโลก

3. เข้าใจวิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อนำมาใช้ศึกษาหาข้อสรุปและนำเสนอเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ไทยและสากลอย่างมี วิจารณญาณและมีความเป็นกลาง เปรียบเทียบให้เห็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในประเทศไทยกับประเทศทางซีกโลกตะวันออกและทางตะวันตก

มาตรฐาน ส 4.2 : เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

1. วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อดีและข้อจำกัดของปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อการพัฒนาในการตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตของประชากรในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก

2. เข้าใจพัฒนาการของอารยธรรมตะวันออกและตะวันตกที่มีผลต่อประเทศไทยในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม ศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยีและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลงานที่เกิดจากการสร้างสรรค์อารยธรรมในแหล่งต่าง ๆ ทั้งในโลกตะวันออกและตะวันตก เพื่อเข้าใจภูมิปัญญาของมนุษย์ในอดีต อันจะเป็นแนวทางการพัฒนาผลงานที่มีคุณค่า

มาตรฐาน ส 4.3 : เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม ศิลปวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศของประเทศไทย ในดินแดนประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

2. คัดวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3. วิเคราะห์และเปรียบเทียบผลงานของบุคคลสำคัญทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีผลกระทบต่อนวัตกรรมในประวัติศาสตร์ชาติไทย เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 : เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูลภูมิสารสนเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

1. วิเคราะห์เปรียบเทียบพื้นที่ของโลกแต่ละแห่งที่ต่างกัน ลักษณะทางกายภาพและระบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์
2. รู้จักใช้และเห็นคุณค่าของแผนที่ชนิดต่าง ๆ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่และเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตประจำวัน
3. ใช้เครื่องมือหาข้อมูล ในการแปลความหมายเชิงภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.2 : เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1. วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทรัพยากรของประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจและสังคม ภูมิทัศน์ หน้าที่ กฎระเบียบ สถานการณ์ กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติตนและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น
2. เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก วิเคราะห์การเกิดสิ่งแวดล้อมใหม่ทางสังคมอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เปรียบเทียบวิถีชีวิตของสังคมไทยและสังคมอื่นที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม เข้าใจปัญหาเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาและปรับเปลี่ยนค่านิยมและวิถีชีวิตเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยรวมของประเทศและของโลก
3. ประเมินผลกระทบของกิจกรรมของมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงภาวะประชากรการ

ย้ายถิ่นที่มีต่อปัญหาและวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากปัญหาและวิกฤตการณ์ต่อคุณภาพชีวิต เห็นความสำคัญของการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรู้มาตรการและความพยายามแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มีทักษะในการตัดสินใจเลือกปฏิบัติ มีบทบาทในการจัดการและแก้ปัญหาด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

4. มีทักษะในการศึกษา ค้นคว้า ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวางและนำข้อมูลไปใช้ในการแก้ปัญหาอย่างมีกระบวนการ

แนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา

สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาได้จากการวิเคราะห์สาระและมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นและสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นให้มีความสัมพันธ์กัน เมื่อได้มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นแล้วจึงนำมากำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี / รายภาคและสาระการเรียนรู้รายปี / รายภาคต่อไป โดยมีขั้นตอนการจัดทำดังนี้ (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 22)

1. การจัดทำสาระของหลักสูตร

1.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี / รายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี / รายภาค ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปี / ภาค นั้น ๆ

1.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปี / รายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระรายปี / รายภาค ที่กำหนดไว้ในข้อ 1 ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

1.3 กำหนดเวลาและหรือจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้เป็นรายปี / รายภาคกำหนดดังนี้ ช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและกำหนดจำนวนหน่วยกิต ให้เหมาะสม สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้อยู่ระหว่าง 40-60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

1.4 การจัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี / รายภาคสาระการเรียนรู้รายปี / รายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดตามข้อ 1, 2 และ 3 มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลา จำนวนหน่วยกิต ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ ซึ่งสามารถเขียนคำอธิบายรายวิชาได้หลายรูปแบบ

1.5 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดทำโดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปี / รายภาค ที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และจำนวนเวลา สำหรับการจัดการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี / รายภาค ของทุกรายวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้ หรือเป็นบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน การจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงงานอย่างน้อย 1 โครงงาน

1.6 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปี หรือรายภาคและหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

นอกจากนั้น กรมวิชาการได้นำเสนอตัวอย่างรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย

การเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนาการดำเนินการแก้ปัญหา หรือพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

วิเชียร เทียมทอง (2520) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับร่าง ครั้งที่ ๑, ปี 2518) พร้อมทั้งรวบรวมปัญหาที่ครูพบขณะทดลองใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ในด้านจุดมุ่งหมายมีความชัดเจน เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสอดคล้องกับจุดประสงค์ทั่วไปของเนื้อหาต่าง ๆ พอสมควร ในด้านเนื้อหา มีความสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรพอสมควร โดยเฉพาะเนื้อหาของกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีความสอดคล้องมากและเมื่อทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูแยกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การสอน พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรแตกต่างกันเป็นส่วนใหญ่ ส่วนครูที่มีประสบการณ์การสอนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรแตกต่างกันเป็นส่วนน้อย ส่วนปัญหาที่ครูพบขณะทดลองใช้หลักสูตรนั้นปรากฏว่า ครูส่วนมากขาดอุปกรณ์การสอนอีกทั้งไม่มีความรู้และไม่มีเวลาในการทำ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาผู้เรียนขาดบอยและไม่พร้อมทางการเรียน ผู้ปกครองไม่เข้าใจหลักสูตรและไม่ให้ความร่วมมือในการติดตามผลการปฏิบัติงานทางบ้านของผู้เรียน

สมบุญ สว่างวรชาติ (2520) ศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับร่าง ครั้งที่ 1) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 จำนวน 693 คนและนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 จำนวน 657 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มทดลอง ปีการศึกษา 2519 ของโรงเรียนที่อยู่ในโครงการทดลอง ปีการศึกษา 2519 ของโรงเรียนที่อยู่ในโครงการทดลองหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของกรมวิชาการ จำแนกตามตัวแปร พบว่า

1. นักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงที่สุด รองลงมาเป็นโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็กตามลำดับ

2. นักเรียนที่เรียนกับครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่เรียนกับครูที่มีวุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงที่สุด

3. นักเรียนที่เรียนกับครูที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่เรียนกับครูที่มีประสบการณ์ 11 ปี ขึ้นไป มีแนวโน้มจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงที่สุด

สุดใจ ไสสุก (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร พบว่า การบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อย และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและเอกสารการใช้หลักสูตร เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ปัญหาการเรียน อุปสรรค การสอน การปฏิบัติ ความไม่พร้อม ครูบางส่วนไม่เข้าใจหลักสูตรไม่มีการปรับปรุงวิธีสอน ขาด การหาความรู้เพิ่มเติม บางครั้งเปิดการอบรมเรื่องหลักสูตรใหม่ตอนเปิดเรียน ทำให้โรงเรียนขาด อัตรากำลังครูอื่น ๆ ต้องทำงานเพิ่มขึ้น

จารึก ชูกิตติกุล (2524) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมที่เอื้อต่อการ พัฒนาของนักศึกษาครู ในเรื่องการเรียนรู้การสอนโดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษา ครูที่ศึกษาอยู่ในวิทยาลัยครู พบว่า นักศึกษาเพศชายมีลักษณะมุ่งเฝ้าหาความรู้และยอมรับสิ่งใหม่ ๆ มากกว่า นักศึกษาเพศหญิง เพศเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ แตกต่างกันในเรื่องการเรียนรู้ ทักษะ เจตคติ ความสนใจ ฯลฯ เพศชายหรือเพศหญิงสามารถเรียนรู้ สิ่งต่าง ๆ ได้ทัดเทียมกัน แต่การที่เพศชายหรือเพศหญิงมีเจตคติหรือมีความสนใจในการเรียนรู้ สิ่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกันนั้น เป็นเพราะชนบทรรมนิยมประเพณีของสังคม วุฒิการศึกษาและเพศ กล่าวคือ การแสดงพฤติกรรมที่ต่างกันทางเพศ โดยเพศหญิงจะมีความสุภาพ ควบคุม จริต กริยา ได้ดีกว่าเพศชาย เพราะวัฒนธรรมของสังคมเป็นไปอย่างนั้น แต่ในการตอบสนองของทางสังคม เป็นลักษณะพิเศษประจำตัวบุคคลไม่มีใครที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อเหตุการณ์อย่างเดียวกันทุกกระเปียดนี้ สำหรับความเจริญทางสังคม เพศหญิงจะมีความเจริญทางสังคมได้เร็วกว่า เพศชาย ดังอาจสังเกตได้จากเพศหญิงจะอดอดอ่อนพ่อแม่ อาจารย์ผู้สอน ได้แนบเนียนดีกว่าเพศ ชาย และคุยได้คล่องชัดเจน รู้จักคำไพเราะอ่อนหวาน กว่าเพศชาย ช่วยในการสังคมได้ผลดี

พรทิพย์ สิงห์โตทอง (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียน สังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่องพระพุทธศาสนาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และ ประเมินผลหนังสือเรียนสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่องพระพุทธศาสนา ที่กรมวิชา การ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำขึ้น จำนวน 3 เล่ม คือหนังสือ ส 101 ส 102 ชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 1 ส 203 ส 204 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส 305 ส 306 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในด้านคุณ ภาพ การจัดทำรูปเล่มของหนังสือ อุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในหนังสือ การเขียนการใช้ ภาษาเนื้อหาของหนังสือ กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ หนังสือเรียนสังคมศึกษา เรื่อง พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น รวม 3 เล่ม ที่กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการได้ สร้างขึ้นในปีการศึกษา 2526 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพของหนังสือเรียนมีคุณภาพของเนื้อหาวิชา ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์ เหมาะสมกับวุฒิภาวะและระดับของผู้เรียนมากที่สุด สอดคล้องกับ จุดประสงค์รายวิชาสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ข้อที่ 2 ที่ระบุว่า เพื่อให้มีความรัก ชาติ มีความสามัคคีในชาติ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความซาบซึ้งในผลงานอันดีเด่นของ คนไทย รู้จักธำรงไว้ซึ่งเอกราชและรู้จักรักษาแบบอย่างวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ที่ดี งามของชาติ และข้อที่ 3. ที่ระบุว่า เพื่อเสริมสร้างให้มีคุณภาพในการดำรงชีวิต มีศีลธรรม มีคุณ ธรรมประจำใจและมีคุณสมบัติต่าง ๆ อันพึงประสงค์ของสังคมมากที่สุด

จากผลการวิจัยในประเทศส่วนใหญ่สรุปได้ว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน จริยธรรมและศีลธรรม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ แนวทางในการจัดการเรียนการสอน วิชาศีลธรรม จริยศึกษาและการวิเคราะห์หนังสือสังคมศึกษา เรื่องพระพุทธศาสนา เครื่องมือที่ใช้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่เป็นแบบสอบถาม การวิจัยสรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรค ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา มีลักษณะที่สอดคล้องกันคือปัญหาที่พบ ได้แก่เรื่อง เนื้อหาวิชาในหลักสูตรมากเกินไป การสอนของครูนิยมสอนแบบบรรยาย นักเรียนไม่ เห็นความสำคัญของวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนขาดสื่อและแหล่งวิชาการ ตลอดจนการวัดผล มุ่งด้านความรู้ความจำมากกว่าการนำไปประพฤติปฏิบัติ

นางลักษณ์ จันทรแสนโรจน์ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการเรียนการสอนพระ พุทธศาสนาของครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนของนัก เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษาใน

กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอน 81 คน นักเรียน 964 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนและนักเรียนเคยชินกับการสอนแบบบรรยาย นักเรียนมีความคิดเห็นว่พระภิกษุช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา มาก ครูผู้สอน ส่วนใหญ่ต้องการสื่อ และอุปกรณ์การสอน เอกสารประกอบหลักสูตร และคู่มือ ครุนำมาใช้ประกอบการสอนมากที่สุด และต้องการความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมที่ปรากฏในหลักสูตร นักเรียนต้องมีการให้ปรับปรุงตัวครูผู้สอนและการจัดการเรียนการสอน โดยต้องการให้ครูผู้สอนสร้าง มนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนมากที่สุด และต้องการไปศึกษานอกสถานที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา

กนกรัตน์ ชาญกว้าง (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 9 สรุปผลว่าบุคลากรมีไม่เพียงพอ การใช้บุคลากรไม่ตรงกับ ความถนัดและความสามารถของครูที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ครูยังใช้กิจกรรมการเรียนการสอนแบบเดิม สื่อการเรียนไม่เพียงพอและขาดงบประมาณในการจัดซื้อรวมไปถึงครูไม่เข้าใจวิธีการ ประเมินผลและนักเรียนไม่สนใจสอบแก้ตัว

วาริการณ เรือนนาค (2538) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 240 คน และ ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 240 คน พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่จัดครูเข้าสอนโดยคำนึงถึงความรู้และประสบการณ์ ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผลิต และใช้สื่อการสอน นิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรโดยการสังเกตพฤติกรรมการทำงานและการสอนของครู ประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานของกลุ่มโรงเรียน ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ส่วนใหญ่เตรียมความพร้อมโดยการศึกษาเอกสารหลักสูตรก่อนทำการสอนน้อยกว่า 1 เดือน มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง การสอนส่วนใหญ่ทบทวนบทเรียนที่ผ่านมา ยกตัวอย่างอภิปรายข้อสรุป ทำแบบฝึกหัดในหนังสือเรียน ใช้สื่อการเรียนที่เป็นบัตรงาน บัตรคำสั่ง และใช้แบบทดสอบในการวัดผลประเมินผลนักเรียน ต้องการความช่วยเหลือในเรื่อง ความเข้าใจเนื้อหาเทคนิคการสอน การใช้สื่อการสอน ต้องการสร้างเครื่องมือวัดผลประเมินผล ส่วนปัญหาที่พบคือ งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ขาดเอกสาร หลักสูตร ขาดแคลนครูวิชาเอก ขาดการวางแผนปฏิบัติงานและการกำหนดนโยบายของโรงเรียนที่ชัดเจน ขาดการนิเทศอย่าง

จริงจังและสม่ำเสมอ ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ขาดความรู้ความเข้าใจในการสอน สอนแล้วนักเรียนไม่เข้าใจ ไม่ทำงานส่ง ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน ขาดเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่ได้มาตรฐาน

เอกสารและงานวิจัยในต่างประเทศ

บาคัส (Bachus, 1972) ศึกษาการเตรียมด้านวิชาการของอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมที่จบมาจากวิทยาลัยครู สภาพการสอนและทัศนคติที่มีต่อหลักสูตร เนื้อหาวิชา รวมทั้งความก้าวหน้าในอาชีพครู กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 60 คน จากโรงเรียนมัธยมในรัฐอาร์คันซอร์ ผลการวิจัย พบว่า อาจารย์ที่ไม่ได้รับการเตรียมตัวทางด้านวิชาการอย่างเพียงพอจาก วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยและพบว่า อาจารย์ผู้สอนส่วนมากต้องสอนวิชาที่ไม่ตรงกับวิชาที่ตนได้เรียนมา จำนวนชั่วโมงสอนก็มีมาก อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในรัฐอาร์คันซอร์ไม่สนใจเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมวิชาชีพครูและไม่สนใจอ่านนิตยสารและสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

โทเนอร์ (Toner, 1978) ศึกษาการวิเคราะห์สภาพการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า อาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นจำนวนมาก ไม่ยอมรับวิธีการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

เวลเลอร์ (Wheaster, 1978) ศึกษาเปรียบเทียบการสอนวิชาสังคมศึกษาระหว่างการสอน สองประเภท โดยทดลองกับวิชาประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้วิธีสอนแบบค้นคว้าด้วยตนเองมีความคิดรวบยอดในวิชาประวัติศาสตร์มากกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมซึ่งเรียนกับอาจารย์ที่ใช้วิธีสอนแบบบรรยายหรือการสอนตามแบบเรียน นอกจากนี้เขาได้เสนอแนะว่าในการเรียนการสอนวิชาสังคม ผู้สอนควรใช้เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ เช่น การสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ

จากเอกสารและงานวิจัยทั้งในและนอกประเทศที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยดังกล่าวข้างต้นนับได้ว่าเป็นผลงานที่มีประโยชน์และมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในทุกช่วงชั้น รวมทั้งยังเป็นแนวทางในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมอีกด้วย ผู้วิจัยเองมีความเห็นว่าการวิจัยเพื่อประเมินผล หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะทำให้เราทราบว่าหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเหมาะสมและสามารถนำ

ไปปฏิบัติได้มากนักน้อยเพียงใด อาจารย์ผู้สอนสามารถดำเนินการเรียนการสอนให้บรรลุหรือสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หรือไม่เพียงใดและอาจารย์ผู้สอนสามารถทำการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดเอาไว้หรือไม่ ผู้วิจัยทำการศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรในด้านต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาบางประการในการนำเอาหลักสูตรไปใช้ตลอดจนศึกษาเพื่อให้ทราบความต้องการและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตร นอกจากนี้ยังได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนในภาพรวมของการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในช่วงชั้นที่ 3 ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ต่อไป